УДК 378.14

КОНТЕКСТНЕ НАВЧАННЯ ОХОРОНИ ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЙНОСТІ ТА МЕТА ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЇ У ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Кравченко Леся Василівна
к. пед.н., доцент
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини
м. Умань, Україна
kravchenkolesiav@gmail.com

Анотація: У статті описано особливості впровадження контекстного навчання у закладах вищої педагогічної освіти під час вивчення дисципліни «Охорона праці та безпека життєдіяльності». Представлено модель контекстного навчання, охарактеризовано її структуру та компоненти: цільовий, змістовий та організаційний, а також критерії ефективного формування компетентностей, наведено приклад педагогічних технологій, за допомогою яких реалізується модель контекстного навчання.

Ключові слова: безпека життєдіяльності, охорона праці, компетентність, контекстне навчання, заклади вищої освіти, принципи організації контекстного навчання.

У сучасних наукових підходах та соціально-освітніх реаліях сутність педагогічної освіти дедалі більше змінюється з набуття педагогічних знань, умінь і навичок на усвідомлення цінностей і смислів, розкриття сутнісних сил, внутрішнього потенціалу особистості майбутнього вчителя, що дає можливість забезпечити компетентне і осмислене виконання його професійної ролі, продукування нових ідей та рішень.

Педагоги-дослідники стверджують, що для максимального наближення освітнього процесу у педагогічному закладі вищої освіти до умов майбутньої професійної діяльності варто використовувати технологію контекстного навчання. Застосовуючи контекстний підхід у вивченні різних дисциплін, студенти отримують реальну перспективу використання набутих компетенцій, оскільки бачать доцільність і необхідність знань і навичок у повсякденних або майбутніх ситуаціях професійної діяльності.

Питання впровадження контекстного підходу в освітній процес підготовки майбутніх фахівців досліджували А.А. Вербицький, Н.В. Борисова, В.А. Далінгер, Т.Д. Дубовицька, В.В. Желанова, В.М .Кругліков, Н.Б. Лаврентьєва, О.Г. Ларіонова, М.Г .Макарченко, Л.А. Машкіна, Н.В. Пророк, О.І. Шапран, Р. Бернс і П. Еріксон та ін.

За визначенням А.А. Вербицького, контекстним є таке навчання, в якому мовою науки і за допомогою всієї системи форм, методів і засобів навчання (традиційних та нових) послідовно моделюється предметний і соціальний зміст майбутньої професійної діяльності студентів. Як зазначає автор, при контекстному навчанні основним є не передавання інформації, а розвиток здібностей студентів компетентно виконувати професійні функції, вирішувати професійні проблеми та завдання, тобто опановувати цілісну професійну діяльність. У таких умовах відбувається перехід діяльності від навчання до формування навичок виконання професійних обов'язків. Студент усвідомлює, що було (усталені зразки теорії і практики), що є (виконувана ним пізнавальна діяльність) і що буде (модельовані ситуації професійної діяльності). Все це мотивує пізнавальну діяльність, і, як наслідок, навчальна інформація й сам процес учіння набуває особистісного смислу, інформація перетворюється в особисті професійні знання студента [1].

На думку В.В. Желанової, на основі контекстного навчання відбувається реалізація середовищного підходу, що є перспективним напрямом процесу модернізації сучасної вищої освіти. Утворення рефлексивно-контекстного

освітнього середовища закладу вищої освіти є динамічним процесом, що збігається з етапами технології контекстного навчання [2, с.27] .

Використання контекстного навчання під час вивчення дисципліни «Охорона праці та безпека життєдіяльності» у педагогічних закладах вищої освіти зумовлене низкою факторів. По-перше, особливості подальшої професійної діяльності здобувачів вищої освіти: діяльність вчителя так чи інакше пов’язана із забезпеченням безпеки людини, створенням комфортних умов навчання, праці, мінімізацією негативного впливу навколишнього середовища, збереженням життя і здоров’я людини тощо.

По-друге, теорія, зміст і технології контекстного навчання є ефективним чинником формування компетентностей майбутніх фахівців у сфері безпеки життєдіяльності.

По-третє, впровадження контекстного навчання в освітній процес дозволяє значно підвищити якість навчання, а реалізована на практиці модель контекстного навчання може бути використана при проектуванні освітніх технологій з різних навчальних дисциплін [3, с.46].

Можна констатувати той факт, що контекст розглядається як система внутрішніх (індивідуально-психологічних особливостей, знань і досвіду), а також зовнішніх (предметних, соціокультурних тощо) умов життя і діяльності людини, які впливають на сприйняття, розуміння і перетворення конкретної ситуації, що надає сенсу і змісту цій ситуації в цілому або її складовим.

Задаючи такі контексти в освітньому процесі, можна системно і послідовно моделювати предметний і соціальний зміст майбутньої професійної діяльності студентів, забезпечуючи усвідомлене формування необхідних компетенцій. Доцільно буде розробити педагогічну модель контекстного навчання охорони праці та безпеки життєдіяльності, основна ціль якої - формування компетентностей студентів у сфері безпечної життєдіяльності. Створення такої

моделі є дієвим засобом перевірки доцільності й необхідності тих чи інших форм та видів освітньої діяльності, засобів та методів [4].

Моделювання як метод наукових досліджень відомий давно. Використання цього методу в педагогічних дослідженнях стало можливим порівняно недавно. Суть його полягає в тому, що на основі попереднього вивчення предмету (об'єкту) дослідження, отриманих про нього відомостей виділяються властиві предмету важливі особливості, компоненти структури, встановлюються їх суттєві зв'язки і взаємозалежність. У результаті предмет постає в ідеальному плані як щось більш чи менш завершене, ціле за своєю структурою, між складовими частинами якої є певні функціональні зв'язки і відношення. У цілому ця структура виражає не лише особливості будови, але й функціональну специфіку, функціональну роль досліджуваного предмету поряд з іншими, що знаходяться з ним у певній залежності.

Розробка будь-якої моделі передбачає дотримання певних вимог: правильно поставлена мета роботи; усвідомлення "зв'язків-відношень" між всіма підсистемами і введення їх у модель; розуміння того, що кожна підсистема функціонує заради розв'язання своїх специфічних завдань, проте кожна з них сприяє досягненню основної мети.

У нашій практиці модель контекстного навчання складається з: цільового, змістового та організаційного компонентів, до складу входять також критерії ефективного формування компетентностей та педагогічні технології, які дозволяють реалізувати мету.

Цільовий компонент моделі являє собою мету (ціль) контекстного навчання дисципліни - формування компетентностей з безпеки життєдіяльності у студентів педагогічних закладів вищої освіти.

Змістовий компонент моделі - це зміст предмету, що є основним засобом формування компетенцій та професійних якостей вчителя в області безпеки життєдіяльності. Він складається з базової (обов'язкової) та варіативної частин.

Базова частина – це курс «Охорона праці та безпека життєдіяльності», що вивчається бакалаврами усіх спеціальностей закладів вищої педагогічної освіти. Варіативна частина, в нашому випадку, науковий гурток студентів «Безпека людини в сучасному світі». Завданнями якого є: набуття розуміння питань забезпечення професійної безпеки та зниження ризиків, пов'язаних з діяльністю людини; формування культури професійної безпеки, уміння визначати шкідливості та оцінювати ризики у сфері своєї професійної діяльності; формування готовності до застосування професійних знань у сфері безпеки під час дії вражаючих факторів надзвичайних ситуацій.

Організаційний компонент моделі включає реалізацію комплексу організаційно-педагогічних умов, що забезпечують ефективність моделі: здійснення викладачем педагогічного супроводу засвоєння студентами змістового компонента, описаного вище; проведення викладачем спеціально спрямованих заходів щодо з'ясування мети підготовки студентів у закладі вищої освіти до можливості подальшої роботи у випадках різних видів небезпек чи надзвичайних ситуацій; використання різноманітних видів взаємодії між викладачем та студентом.

Для більшої результативності та досягнення мети, завершальним етапом моделі контекстного навчання є дослідницький міні-проект (самостійне дослідження та презентація питань, що стосуються безпекових ситуацій), що дає можливість на практиці перевірити сформованість компетентностей у сфері професійної безпеки, проявити здатність до самостійної дослідницької діяльності та визначити ті аспекти професійної компетентності, які необхідно розвивати в майбутній професійній діяльності.

Критеріями ефективного формування компетентностей будуть:

- пізнавальний – включає систему теоретичних знань (студент може адекватно оцінити ситуацію, що склалася, має уявлення про варіанти розвитку подій, володіє знаннями про дії в ситуації, що склалася);

- діяльнісний – визначає практичне та оперативне застосування знань;

- особистісний – характеризує усвідомлення важливості ефективності застосування набутих компетентностей у повсякденній діяльності та в умовах надзвичайних ситуацій [5, с.69].

Для реалізації моделі контекстного навчання необхідно у процесі вивчення дисципліни використовувати педагогічні технології: активні методи навчання (проблемна лекція, лекція-дискусія, кейс-розбір, демонстрація, метод проектів тощо); екскурсійна форма навчання.

Таким чином, можна стверджувати, що навчання охороні праці та безпеки життєдіяльності у педагогічному закладі вищої освіти буде більш ефективним, якщо контекст буде виступати провідним чинником у формуванні компетентностей безпеки життєдіяльності, оскільки саме контекст наближає освітню діяльність до професійної. Використання запропонованої педагогічної моделі дасть змогу успішно підвищувати якість освітнього процесу в закладі освіти, ефективно формуючи безпекові компетентності здобувачів вищої педагогічної освіти.

Список літератури

1. ВербицькийА.А. Компетентностный подход и теория контекстного обучения / А.А.Вербицький // – М.: ИЦ ПКПС. – 2004. – 84 с.

2. ЖелановаВ.В. Динаміка середовищеутворення в технології контекстного навчання майбутнього вчителя початкових класів/ В.В.Желанова // Педагогічний процес: теорія і практика: Збірник наукових праць. – Київ: ТОВ «Видавниче підприємство «ЕДЕЛЬВЕЙС», 2014. – Вип 4. – С.27.

3. Безносюк О.О. Майбутній учитель і контектне навчання. Теорія навчання / Безносюк О.О.// URL: http://nv-kogpi.ucoz.ua/index/vipusk_7/0-20, с. 43-51.

4. Гузій Н.В. Технологія контекстного навчання в організації дидаскалогічної підготовки студентів у вищій педагогічній школі / Н.В.Гузій // Вища освіта України No 3 (додаток 1) –2012. –Тематичний випуск «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології». –Т.1. –С. 363-370.

5. Скворцова С. І. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя на засадах контекстного навчання / С. І. Скворцова // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. Випуск 35. – 2010. – С. 66-71.